

Doğu Kültürünün Toledo Çeviri Okulu Üzerinden Batı Toplumlarına Etkileri

ARŞ. GÖR. DR. HİLAL ARSLAN BİLİR*

Öz

XII. yüzyılda kurulmuş olan Toledo Çeviri Okulu, Yunanca başta olmak üzere Farsça, Pehlevice ve Hintçe gibi dillerden çevrilmiş Arapça eserlerin, Latince ve diğer Batı dillerine çevrilmesiyle ün yapmış bir çeviri okuludur. İslam medeniyetinin ilme ve bilim insanlarına önem vermesi ve kuruldukları bölgelerde büyük medeniyetler kurmaları, savaşlar vesilesiyle Batı dünyasının ilgisini çekmiştir. Bu sebeple Avrupalılar, çeşitli çeviri okulları kurmuş ve tıp, felsefe, edebi vb. pek çok alandan olan Arapça eserleri kendi dillerine aktararak bu büyük medeniyetleri tanımaya çalışmışlardır. Çevirmen olarak Doğu'daki çeviri okullarında Süryaniler öncü iken Toledo Çeviri Okulu'nda Yahudiler ve Arapların Müsta'rib olarak isimlendirdiği Mozaraplar öncüdür. Çalışmada Arap dünyasında yaşanan büyük çeviri hareketiyle İslam medeniyetinin ve antik uygarlıkların, Toledo Çeviri Okulu'yla Batı toplumlarına nasıl yansıdığı incelenmiştir. Avrupa'da İslam ve Hristiyanlık arasındaki geçiş dönemi, karşılıklı kültürel etkiler açısından önemli sonuçlar doğurmuş, sorgulamanın ve öğrenmenin canlanmasında büyük bir rol oynamış ve Rönesans'ın yolunu açmıştır.

Anahtar Sözcükler: Toledo, çeviri, Arapça, Doğu, Batı

THE EFFECTS OF EASTERN CULTURE ON WESTERN SOCIETIES THROUGH THE TOLEDO TRANSLATION SCHOOL

Abstract

Founded in the 12th century, the Toledo School of Translation was a translation school famous for translating Arabic works translated from Greek, Persian, Pahlavi and Hindi into Latin and other Western languages. The fact that Islamic civilization attached importance to science and scientists and established great civilizations in the regions where they were founded attracted the attention of the Western world through wars. For this reason, Europeans established various translation schools and tried to get to know these great civilizations by transferring Arabic works from many fields such as medicine, philosophy, literature, etc. into their own languages. While Assyrians were the pioneers in the schools of translation in the East, Jews were the pioneers in the Toledo School of Translation and Mozarabs, whom the Arabs called Musta'rib, were the pioneers. This study examines how Islamic civilization and ancient civilizations were reflected in Western societies through the Toledo School of Translation. The transitional period between Islam and Christianity in Europe had important consequences in terms of mutual cultural influences, played a major role in the revival of inquiry and learning, and paved the way for the Renaissance.

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, hilal.arslan@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0198-1977

Gönderim tarihi: 7 Haziran 2024

Kabul tarihi: 30 Temmuz 2024

Keywords: Toledo, translation, Arabic, East, West

GİRİŞ

Çeviri hareketleri, toplumların kültürlerinin karşılaşması durumunda bir etkileşim yöntemi olup, bu kültürlerde var olan eserlerin karşılıklı olarak nakledilmesidir. Bu çeviri faaliyetleri geçmişten günümüze iletişimin devamını sağlamanın yanı sıra toplumların gelişmesine ve ilerlemesine katkıda bulunmuştur. Tarihte genel anlamda kültür ve bilgi aktarımının gerçekleştiği dünya toplumlarını beraberinde etkileyen üç büyük çeviri hareketi gerçekleşmiştir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür (Macit, 2011, s. 499).

1. Mısırlılar, Fenikeliler ve Sümerler gibi kültür ve medeniyetlere ait eserlerin, milattan önce 600'lü yıllardan 400'lü yıllara kadar Grekçeye çevrilmesidir. Buna bağlı olarak bu dönemde özgün bir bilim ve düşünce atmosferi oluşmuştur.

2. Abbasiler Dönemi'nde VIII-X. yüzyıllar arasında Beytü'l-Hikme'de Süryanice, Grekçe ve Pehlevice vb. dillerden Arapçaya çok sayıda eserin çevrilmesidir.

3. XII. yüzyılda Arapça eserlerin başta Latince ve İspanyolca olmak üzere bazı Batı dillerine çevrilmesidir.

Yeryüzünde var olan bütün medeniyetler, geçmişten günümüze kadar farklı medeniyetlerle olan etkileşimle gelişmiş ve üzerine bir şeyler de ekleyerek ilerleme kaydetmiştir. Bu açıdan bakılacak olunursa Mısır, Fenike ve Sümer medeniyetleri Greklere, Grek eser ve medeniyetleri Araplara, Arap medeniyeti ve kültürü Latinlere, Latin kültürü de Rönesans aracılığıyla Avrupa'ya ulaşmıştır. Bu bağlamda çalışmada III. büyük çeviri hareketi olan Arapçadan Batı dillerine yapılan çevirilerin, XIII. yüzyılda faaliyet gösteren, Arapça adı Tuleytula olan Toledo çeviri okulu üzerinden Arap kültürünün Batı dünyasına etkilerinden söz edilecektir.

1. ORTADOĞU'DA YAŞANAN ÖNEMLİ İLİM HAREKETLERİ

756 yılında Arapların İberya Yarımadasını fethetmesiyle birlikte o dönemdeki zengin Arap kültürü Endülüs Devleti'ne taşınmıştır. 1085 yılında VI. Alfonso tarafından Toledo'nun alınmasıyla şehir artık İspanyolların eline geçmiş ve kilise, Arapların mirası olan eserleri Arapçadan Latince ve diğer Batı dillerine çevirtmeye başlamıştır (Öztunalı, 2017, s. 1324). Endülüs devletinin dağılma evresi olan XII. ve XV. yüzyıllar arasında Müslüman Araplar bu toprakları terk etmek zorunda kalmış ve geride Batı dünyasına büyük bir hazine bırakmışlardır (Eruz, 2010, s. 45). Hristiyanların aldıkları bölgelerde yaptıkları çeviri faaliyetlerinden söz etmeden önce; buralarda açılan okulları önemli kılan, kurulmasına zemin hazırlayan sebeplerden ve buradaki çevirileri etkileyen Müslümanların o dönemdeki sürecinden söz etmek yerinde olacaktır.

Müslüman coğrafyasının fetihlerle genişlemesi; Hint, İran ve Helenistik gibi farklı kültürlerle merak uyanmasına sebep olmuştur. Kendi dinlerini tutarlı bir şekilde savunmak ve inançlarının daha üstün olduğunu göstermek için Müslümanlar, etkileşime geçtikleri kültürleri daha yakından tanımak durumunda kalmışlardır. Bu nedenle eski döneme ait eserlerin Arapçaya çevrilmesi gündeme gelmiş ve bunun için önemli girişimlerde bulunulmuştur.

Endülüs Devleti'nin kurulduğu dönemlerde Arap coğrafyasında özellikle Bağdat, Antakya, Harran ve İskenderiye gibi şehirlerde yoğun bir çeviri hareketi yaşanmıştır. Çeviri faaliyetlerini

Emevîler’de ilk başlatan kişi Halid b. Yezid b. Muaviye’dir. Halid, astronomi, tıp, kimya gibi çeşitli ilimlerde yazılmış Koptça¹ ve Grekçe eserleri İskenderiyeli bazı rahiplere çevirtmiştir. Mervan b. Hakem ve Ömer b. Abdülaziz dönemlerinde ise çeviri hareketi daha da genişlemiş ve Yunan eserlerinden yapılan ilk çeviriler, çeviri hareketinde önemli bir yer tutmuştur (Kaya, 1992, s. 88-89).

İskenderiye’nin yanı sıra Ortadoğu’da yer alan Urfa, Nusaybin, Gonde-Şapur, Selefke, Diyarbakır ve Antakya gibi merkezlerde özgün ve bilimsel çeviriler yapılmıştır (Ülken, 2020, s. 41). Bu şehirlerde eğitim kurumları olarak işlevini sürdüren medrese ve kütüphaneler, kendi dönemlerinde büyük bir şöhret kazanmışlardır. Bu merkezler dönemin tanınmış ilim insanlarını bir araya getirmiş ve buralarda antik döneme ait eserler çevrilmiştir.

Abbasilere kadar olan dönemde çeşitli edebi ve bilimsel eserler Arapçaya aktarılmış olsa da asıl sistemli çeviriler Abbasiler Dönemi’nde gerçekleşmiştir. Bu dönemde çevirinin hızlı bir şekilde ivme kazanmasının sebeplerini Suçin (2012, s. 34) “Dünden Bugüne Arapçaya Çevirinin Serüveni” adlı eserinde iki şekilde açıklamaktadır; birincisi, fetihler sonucunda Arapların bilginin gücünü keşfetmeleri, ikincisi ise Abbasiler döneminde Hristiyanlarla yapılan fikri tartışmalar neticesinde Müslümanların kendi tezlerini savunmak için Yunan felsefesine ve Aristo mantığına yönelmeleridir.

Abbasiler Döneminde yapılan çevirileri bazı araştırmacılar çeşitli dönemlere ayırmışlardır. Demirci (1996, s. 44-60) el-Mansur, Harun Reşit ve el-Me’mun dönemi olarak üçe ayırarak çevrilmiş olan kitapları üç sınıflandırmayla kategorileştirmiş ve Yunan, Fars ve Hint düşünce dünyasından yapılan çeviriler şeklinde bir ayrıma gitmiştir. Suçin (2012, s. 34-38) ise 3M iktidarı olarak isimlendirdiği el-Mansur, el-Mehdi ve el-Me’mun Dönemi olarak ele almıştır.

Bağdat’ta 830 yılında, Beytül-Hikme adı altında bir çeviri okulu kurulmuş ve başına Yuhanna bin Maseveyh getirilmiştir. Hikmet evi anlamına gelen bu merkez, bazı kaynaklara göre el-Mansur bazı kaynaklara göre ise el-Me’mun döneminde kurulmuştur. Alanın ilk örneği kabul edilen bu bilim merkezinde yirmi beş yıl sonra Halife el-Mütevekkil düzenleme ve yenilemeye gitmiş, Huneyn’i okulun başkanlığına getirmiştir (Ülken, 2020, s. 47).

Dönemin çevirmenleri Grekçeden Süryaniceye, Süryaniceden Arapçaya ya da direkt olarak Grekçeden Arapçaya çeviriler yapmışlardır. Bu çevirilerin yanı sıra Farsçadan, Pehleviceden, Sanskritçeden ve Nabatçadan² Arapçaya pek çok çeviri yapılmıştır. Bu dönemdeki devlet erkanı çeviriyi önemsemişler ve seferlerden deve yüklü eserlerle dönmüşlerdir. Rivayetlere göre çeviriler terazinin bir kefesine konurken diğer kefesine altın tozu konarak çevirmenler mükafatlandırılmıştır (Kaya, 1992, s. 89).

Devlet büyüklerinin bu doğrultuda destekleri ve yatırımlarıyla İslam medeniyeti içerisinde büyük gelişmeler yaşanmış ve Müslümanlar arasında önemli filozoflar, mucitler, kaşifler ve bilginler yetişmiştir. Yuhanna bin Maseveyh, İbnu’l-Batrik, Huneyn bin İshak, Huneyn bin İshak’ın oğlu İshak bin Huneyn, Sabit bin Kurre ve İbnu’l-Mukaffa’ dönemin meşhur çevirmenlerindendirler.

Çeviri yapılan eserlerin bazıları ara dil kullanılarak yapılırken bazıları doğrudan orijinal metinden Arapçaya aktarılmıştır. Bu durum benzer metinlerin birden fazla çevirisinin meydana

¹ Mısır’ın eski halkı olan Kıptiler (Koptlar)’in dilidir.

² M.Ö. 400’lü yıllarda Ürdün’de kurulmuş Nabati Krallığı’nın dili olan Aramicedir (Ağırakça, 2006: 257).

gelmesine sebep olmuştur. Bu sebeple sonrasında yapılan çeviriler, daha çok yapılmış eski çevirileri onarma amaçlı olmuştur.

Abbasiler döneminde ağırlıklı olarak tıp, matematik ve felsefe alanlarından eserler çevrilmiş; Galen, Aristo, Platon, Öklid ve Hipokrat gibi önemli yazarların birçok çalışması Arapçaya aktarılmıştır. Bu dönemde yapılmış Edebi ve tarihi çeviriler ise daha çok Hintçe, Pehlevice ve Farsçadan Arapçaya yapılmıştır.

Çevrilen kitapların sonraki süreçlerde bugünün editörlük anlayışına benzer bir sistemden geçtiği görülmektedir. İlk yıllarda yapılan çeviriler, daha sonra el-Kindi gibi Arapçası daha iyi olan kişiler tarafından elden geçirilip düzenlenmiştir (Gutas, 2003, s. 135). Özel alan çalışmasına önem verilen kurumda, bilimsel metinlerin anlaşılmadığı tespit edildiğinde metinler tekrardan incelenmiş ve ikinci kez çevrilmiştir (Eruz, 2010, s. 132).

Üst düzey ilim araştırmalarının yapıldığı yer olan Beytü'l-Hikme'de bilim adamları ve çevirmenler beraber çalışmışlardır (Demirci, 1996, s. 53). Bilgilendirici metinlerin çevirisinde birebir çeviri yöntemi tercih edilmiş olması doğrudan çeviribilimle ilgili bir durumdur. Çeviri işini bilim insanlarının yapmış olması, o dönemde çeviribilimde özel alan bilgisinin ehemmiyetinin farkında olduklarını göstermektedir (Yazıcı, 2005, s. 44).

Çevirmen olmadığı halde çeviri hakkında hala güncelliğini koruyan tespitlerde bulunan dönemin ünlü yazarlarından el-Cahız, *Kitabu'l-Hayevan* adlı eserinde çeviriyle ilgili görüşlerini belirtmiştir. Yapılan çevirilerin hedef dil olan Arapçanın dil ve anlam bütünlüğüne göre yapılması gerektiğini, çevirmenin çevirdiği alana, kaynak ve hedef dile iyi düzeyde hâkim olması gerektiğini savunmuştur.

2. ENDÜLÜS DEVLETİ'NDE İLİM VE KÜLTÜR HAYATI

Endülüs Devleti'nde yaşanan ilmi ve kültürel gelişmelere geçmeden önce, kurulduğu coğrafyaya kısaca göz atmak yerinde olacaktır. İberyaya yarımadasında kurulan Endülüs Devleti öncesi bu toprakların medeniyet tarihine kayda değer bir katkısının olduğu görülmemektedir. Büyük uygarlıklar bu bölgede kurulmamış ancak etkileri görülmüştür. İberyaya yarımadasında ilk olarak Yunanlılar Barcelona'yı kurmuş, daha sonra Kartacalılar ve Romalılar peş peşe yarımada hükmetmiş, toplumu dil ve kültür bakımından etkilemişlerdir (İlhan, 2019, s. 121).

Orta Çağ döneminde Avrupa genelinde durum İberyaya yarımadasından farklı değildi. Özellikle Arapların o dönemde kurmuş olduğu ihtişamlı medeniyetin yanında Avrupa halklarının durumları daha fazla kendini belli etmekteydi. Avrupa'ya yapılan işgaller sonucunda buralardan Roma kültürü silinmişti. Toplum kırsal alan denilecek düzeyde var olan birkaç şehir ya da daha aşağı koşullardaki köylerde yaşamaktaydılar. Ticaret sadece krallar ve soylular arasında gerçekleşmekte, okuma-yazmayı din adamları ve belli işlerde görevli birkaç kişi dışında kimse bilmemekteydi (Sirat, 1985, s. 12).

Endülüs'teki ilim ve kültür hareketine geçecek olursak, Doğu'da başlayan bu ilim hareketi, Endülüs'e kadar uzanmış ve Endülüs'ün dağılarak Arapların buradan çıkarılmalarından sonra Avrupalılar tarafından devam ettirilmiştir. Avrupalılar buraları ele geçirmeden önce Endülüs

Devleti bu topraklara çok büyük bir medeniyet bırakmış ve bu da Avrupalıların ilerlemesine ciddi katkılarda bulunmuştur.

Arapların İspanya'yı fethinin ardından burada İspanyolca, Portekizce, İtalyanca, Romence ve Fransızca dillerini ortaya çıkaracak olan Latince, Arapça ve Berberice konuşulmaktaydı. Fakat Doğu'dan yapılan göçler ve evlilikler nedeniyle Arapça konuşanların sayısı artmış, Müvelledunlar³ ise Arapça ve ana dilleri olan Latinceyi bir arada öğrenip iki dili birlikte kullanmışlardır. Arapçanın resmi dil olması sebebiyle yerli halk da dahil herkes Arapçayı öğrenmek zorunda kalmıştır (Özdemir, 1995, s. 225).

Endülüs'ün önemli bir kültür merkezi haline gelmesine sebep olan ilk şey, Doğu'daki kitaplardan faydalanmak olmuştur. Sibeveyhi, İbn Kuteybe, İbnü's-Sikkit gibi önemli kişilerin kaleme aldıkları çalışmalarını, metot ve içerik bakımından örnek almışlar, Doğu'da yazılan kitaplardan aşağı kalmayacak orijinal metinler yazmışlardır (Özdemir, 1995, s. 226).

İslam toplumlarında bu tür ilim ve kültür hareketleri yaşanırken, Müslüman toplumlarının ilerleyişinden haberdar olmayan Avrupa toplumları, en karanlık çağını yaşamaktaydı. Ancak Doğu'ya yapılan seferler ve Haçlı Seferleriyle Batı, İslam medeniyetini yakından tanımış, Müslümanların bu derece büyük medeniyetleri nasıl kurduklarını öğrenmek için Arapça eserleri kendi dillerine çevirmeye başlamışlardır. Bu çeviri hareketinin yaşandığı en önemli merkezlerden biri, Endülüs Devleti'nin dağılma ve toprak kaybetme sürecinde Avrupalıların eline geçen Toledo (Tuleytula) kentinde kurulmuş Toledo Çeviri Okulu'dur.

3. TOLEDO (TULEYTULA) ÇEVİRİ OKULU

Orta Çağ'da önemli bir entelektüel merkez olan Toledo Çevirmenler Okulu, Antik dünyadan gelen geniş bir bilgi birikiminin o zamanın ortak dili olan Latinceye çevrildiği ve böylece Batı Avrupa'daki bilim insanların erişimine sunulduğu bir yer olmuştur.

1085 yılında Müslümanlardan alınan Toledo kenti, Hristiyan İspanya'nın en önemli kültürel ve entelektüel şehri haline gelmiştir. Endülüs'ün her yerinden gelerek buraya sığınan insanlar, bu şehrin bir köprü görevi görmesini sağlamışlardır. Toledo'daki ilim insanları çoğunlukla Arapça konuşur ve Arapça kaynaklara güvenirdi. Ancak Latinceyi kullanan diğer Batı toplumlarıyla etkileşim başladığında ellerindeki kaynakların çevrilmesi ihtiyacı doğmuştur.

On ikinci yüzyılın ilk yarısında Toledo başpiskoposu Raymond, Endülüs Devleti bilim insanların yapmış olduğu yorum ve incelemeleri kapsayan klasik metinlerin çevrildiği bir çeviri merkezi kurdu muştur. Çeviri Okulu'nda Mozaraplar⁴ (Müsta'rib) ile Yahudiler çevirmen olarak çalışmışlardır. Çeviri merkezinde; Aristoteles, Platon, Batlamyus, Öklid, İbn Sina gibi pek çok bilim insanının eserleri Batı dillerine aktarılmaya başlanmıştır.

Çeviri Okulu'nda yapılan bazı çeviriler, daha sonra revize edilmiş ve zamanla bu eserler tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Çeviri okuluna en çok katkı sağlayan çevirmenlerden biri Gerhard von Cremona'dır. Astroloji, geometri, tıp, devlet idaresi, ahlak, fizyonomi vb. konularda 71'den fazla

³ İslamiyet'i kabul eden İspanyolların çocuklarına denmektedir (Özdemir, 2006: 228).

⁴ Arapların İberya yarımadasına gelmelerinden sonra İspanya halkından dinini devam ettirerek Arap kültürünü benimseyen ve Arapçayı çok iyi bilen bir topluluktur.

çalışmayı tamamlayan en üretken çevirmenlerdendir (Vermeer; 1996, s. 221). Çeviri okulunda çeviriler daha çok "sözcüğü sözcüğüne" yapılmış ve genel anlamda daha çok sözcük anlamı üzerine odaklanılmıştır.

Çeviri okulu, Müslüman, Hristiyan ve Yahudi bilim insanlarının beraber çalıştığı farklı din ve kültürlerin bir araya geldiği bir buluşma noktası olmuştur. Yahudiler bu iki topluluk arasında bir köprü görevi görmüşlerdir. Bu çok kültürlü ortam, çeviri okulunun başarısında etkili olmuş ve karşılıklı saygı ruhunu beslemiştir. Burada çevirmenler çeviri yapmakla kalmamış, aynı zamanda eserleri yorumlamışlardır. Böylece çeşitli bilimsel ve felsefi disiplinlerin gelişmesine de katkı sağlamışlardır.

Çeviri Okulu'ndaki bazı çevirmenler şunlardır:

Johannes von Spanien (İbn. Davud): Yahudilikten Hristiyanlığa geçmiş İspanya/Sevilla'da yaşayan, astronomi ve astroloji alanlarında çeviriler yapmış bir çevirmendir (Okuyan, 2012, s. 60).

Domingo Gonsalvo (Dominicus Gundisalvus): İbn-i Sina, Farabi ve Gazali'den çeviriler yapmıştır (Öztürk, 1999, s. 24).

Hermann von Dalmatien (Dalmaçyalı Hermann): Slav olan çevirmen matematik, astronomi, meteoroloji ve astroloji dallarında çeviriler yapmıştır. Ayrıca bazı dini eserlerin çevirisini de yapmıştır (Vermeer, 1996, s. 209).

Gerhard von Cremona: Matematik, astroloji, fizik, tıp, felsefe vb. alanlarda çeviri yapmıştır (Vermeer, 1996, s. 221).

Toledo Çeviri Okulu'ndaki öncü çevirmenleri şu şekilde sıralamak mümkündür (İlhan, 2019, s. 147-155):

- Abraham Bar Hiyya,
- Abraham B. Ezra,
- Bathlı Adelard (Adelard of Bath),
- Dalmaçyalı Hermann,
- Santallalı Hugues,
- İşbîliyeli John,
- Pierre Alphonse (Petrus Alfonsi),
- Tivolili Plato,
- Robert De Chester,
- Gerhard von Cremona (Cremonalı Gerard).

Çeviri Okulu'nda XII. ve XIII. yüzyıllardaki çevirmenler ise şunlardır (İlhan, 2019, s. 158-167)

- Serechelli Alfred,
- Alman Hermann,
- Toledolu Marc,
- Michael Scott / Michael Scotus,
- Abraham Alfaquin,
- Alvaro D'oviedo,
- Arap Bernard,
- Sienalı Bonaventura,

- Parmalı Egidius De Thebaldis,
- Toledolu Ferdinand,
- Garcı Perez,
- Guillem Arremon Daspa,
- İshak B. Sîd (Isaac Ben Sid),
- Jean Daspa,
- Jean De Cremone ve Jean De Messine,
- Judas B. Mose,
- Regium Petrus,
- Samuel Levi.

Toledo, bilgi ve birikim bakımından bir birleşme noktası haline gelmiş ve buraya farklı ülkelerden gelen bilginler belli bir zaman geçirdikten sonra kendi ülkelerine dönmeyerek artık Toledo'ya yerleşmişlerdir.

Toledo Çeviri Okulu, İspanyolca dilinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Okulun çalışmaları dilin standartlaştırılmasına ve bilimsel bir söylem aracı olarak kurulmasına yardımcı olmuştur. Bu da İspanyolcanın önemli bir dünya dili olarak yükselişine katkı sağlamıştır.

SONUÇ

Dünyadaki iki büyük çeviri hareketinin merkezi kabul edilen Bağdat ve Toledo'da gerçekleştirilen çalışmalar, İslam medeniyetinin ilme önem vermesiyle başlamış, Avrupalıların savaşlar vesilesiyle İslam medeniyetlerini tanınmasıyla devam etmiş ve bugün var olan bilimsel ilerlemenin temelini oluşturmuşlardır.

Ortadoğu'da İskenderiye başta olmak üzere Urfa, Nusaybin, Selefke ve Diyarbakır gibi şehirlerde önemli bilimsel çeviriler yapılmıştır. Bunların en sistematik olanı Bağdat'da açılan Beytü'l-Hikme olmuş, burada yazılan eserler ve yapılan çeviriler devlet tarafından desteklenmiştir. Grekçeye çevrilmiş Antik dönem eserleri, Grekçe kaleme alınmış bazı eserler, Farsça, Hintçe ve Pehlevince gibi dillerdeki edebi eserler bu dönemde Arapçaya aktarılmıştır.

İlme önem veren İslam medeniyeti içerisinde önemli bilim insanları yetişmiş ve bıraktıkları eserler ve çeviri hareketleri sayesinde ortaya çıkan ilim, sorgulama ve araştırmaya kapalı olan Katolik Avrupa'nın tümüne yayılmıştır. İlk olarak İslam medeniyetinde yer alan eserleri çevirtirerek bu uygarlıkların kaynağını öğrenmek isteyen Batı dünyası, zamanla aradıklarından çok daha fazlasına erişmişlerdir.

Toledo'nun on ikinci ve on üçüncü yüzyıllardaki çeviri hareketi, Bağdat'ın dokuzuncu ve onuncu yüzyıllardaki çeviri hareketine paraleldir denilebilir. Arapların kendi dillerine aktarmış oldukları metinler, Toledo Çeviri Okulu'nda Arapçadan Latince ve diğer Batı dillerine çevrilmiştir. Avrupa'da bilimin yayılmasını sağlayan Toledo Çeviri Okulu, bilginin tüm Avrupa'ya girmesine açılan bir kapı olması sebebiyle bu çeviri hareketinin Rönesans öncesi bilginin entelektüel bir dayanağı olduğunu söylemek mümkündür. Bu Çeviri Okulu'nda yapılan çeviriler Batı Avrupa'da öğrenimin canlanmasında önemli bir rol oynamış ve Rönesans'ın yolunu açmıştır.

Sonuç olarak, Toledo Çevirmenler Okulu, Orta Çağ boyunca bilimsel faaliyetlerin bir işaretçisi olmuştur. İslam medeniyetlerinden aldıkları kadim bilgiyi koruma ve aktarma çalışmalarının geniş kapsamlı etkileri, Batı entelektüel tarihinin gidişatını etkilemiş ve modern Avrupa düşüncesinin gelişimini şekillendirmiştir.

KAYNAKÇA

- Ağırakça, Ahmet (2006). Nabatîler. TDV İslâm Ansiklopedisi. 257-258.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/nabatiler> (24.05.2024).
- Demirci, Mustafa (1996). *Beytü'l-Hikme*. İstanbul: İnsan.
- Eruz, Sakine (2010). *Çok kültürlülük ve çevirmenler: Osmanlı Devleti'nde Çeviri Etkinliği ve Çevirmenler*. İstanbul: Multilingual.
- Eruz, Sakine (2010). *Çokkültürlülük ve çeviri*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gutas, Dimitri (2003). *Bağdat'ta Yunanca-Arapça çeviri hareketi ve erken abbasi toplumu: Yunanca düşünce Arapça kültür*. (çev. Lütfü Şimşek). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İlhan, Sinan (2019). Tuleytula (Toledo). Tercüme okulu. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*. 121-180.
- Kaya, Mahmut (1992). Beytü'l-Hikme. TDV İslâm Ansiklopedisi. 89-90.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/beytulhikme> (24.05.2024).
- Macit, Muhittin (2011). Tercüme hareketleri. TDV İslâm Ansiklopedisi. 498-504.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/tercume-hareketleri> (22.05.2024).
- Okuyan, Sibel (2012). *Çeviri tarihinin bugününün çeviri bakış açısıyla incelenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Özdemir, Mehmet (1995). Endülüs. TDV İslâm Ansiklopedisi. 211-225.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/endulus#1> (29.05.2024).
- Özdemir, Mehmet (2006). "Müvelledûn". TDV İslâm Ansiklopedisi. 228-229.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/muvelledun--endulus> (29.05.2024)
- Öztunalı, Olcay (2017). Toledo çevirmenler okulu'nda gerçekleştirilen çalışmaların kültürlerarası yeri ve önemi. *DTCF Dergisi*. 57. (2). 1323-1339.
- Öztürk, İlyas (1999). *Tarihsel süreçte çeviri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayını.
- Sirat, Colette (1985). *A history of Jewish philosophy in the Middle Ages*. Cambridge University Press Yayınları. Cambridge-New York-Melbourne-Sydney.
- Suçin, Mehmet Hakkı (2012). *Dünden bugüne Arapçaya çevirinin serüveni*. Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Ülken, Hilmi Ziya (2020). *Uyanış devirlerinde tercümenin rolü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Vermeer, Hans J. (1996). *Das Übersetzen im Mittelalter band 1: Das Arabisch-Lateinische Mittelalter*. Textcontxt Verlag. Heidelberg.
- Yazıcı, Mine (2005). *Çeviribilimin temel kavram ve kuramları*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Melek İlayda Sarı

Türk Romanında Bilimkurgu

(1996-2019)

Günce Yayınları

Oktay Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

İPEK DEMİR

Türk Romanında Distopya

(1990-2019)

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları